



TOPLUM  
GÖNÜLLÜLERİ  
VAKFI

Toplumsal Cinsiyet  
Programları



# AFET BÖLGESİNDEKİ GENÇ KADINLAR RAPORU

MAYIS 2023

# GİRİŞ

Dünya Ekonomi Forumu'nun 2022 raporuna göre ülkelerin cinsiyet eşitliği sıralamasında Türkiye 146 ülke arasında 124. Sırada bulunuyor. Birleşmiş Milletler 'in raporlarına göre kadınlar cinsiyetleri sebebiyle; istihdam, eğitim, sosyal hayata katılım, siyasete katılım, ev içi işlerindeki iş bölümlerinde ayrımcılığa maruz bırakılıyor. Kriz ve afet dönemlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı afet ve risk yönetimi yapılmadığında eşitsizlikler daha da derinleşiyor. Başta sağlık, güvenlik ve temel ihtiyaçlar gibi birçok desteğe erişmeleri daha da zor olabiliyor. 6 Şubat tarihinde Kahramanmaraş'ta gerçekleşen ve 11 ili olumsuz etkileyen 7.7 ve 7.6 şiddetindeki iki depremde, 44.000'in üzerinde kişi hayatını kaybetti, yüz binlerce kişi yaralandı ve yüz binlerce insan evsiz kaldı. On binlerce insan da göç etmek zorunda kaldı.

Afet bölgesindeki nüfusun yarısından fazlası kadın ve kız çocuklarından oluşuyor. UN Women raporuna göre insani yardım durumlarında kadınların yüzde 70'inden fazlası toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılıyor. Örneğin; insani yardım karşılığı cinsel sömürü ve istismara maruz bırakılabiliyorlar.

UNFPA'nın hazırladığı rapora göre afet bölgesinde 15-49 yaş aralığında 4.1 milyon kız çocuğu ve kadın bulunuyor. Depremden sonra takip eden aylarda bu nüfus içinde bulunan 25.000 gebenin doğum yapması bekleniyor. Benzer şekilde aynı grup içindeki kadınlar ve kız çocuklarının regl döngüleri için sürekli olarak hijyenik ürünlere ihtiyaçları bulunuyor. Cinsiyet Eşitliğini İzleme Derneği'nin hazırladığı araştırma raporuna göre, kadınların istihdam oranı %28'di. Depremden sonra, birçok kadın işini kaybetti. Kagider ve UN Women'in ortaklaşa hazırladığı rapora göre, birçok kadın girişimci/üretici iş yerini kaybetti, iş yeri hasar aldı, stoklarını kaybetti. 11 ilde bulunan ve görüşme yapılan 73 girişimci kadının aktardığı en büyük ihtiyaç, ekonominin yeniden canlanabilmesi ve girişimci/üretici kadınların ekonomi içinde kalabilmesi için hibe desteğinin verilmesi.

Depremle birlikte, yaşanan tüm bu sorunlar sadece yetişkin kadınlar için değil genç kadınlar için de derinleşti. Bununla birlikte genç kadınların karşılaştığı daha farklı sorunlar da bulunuyor.

22 Mart'ta online olarak gerçekleştirdiğimiz Afet Bölgesindeki Genç Kadınlar toplantısında alanda gönüllü çalışmalarda yer almış 10 Toplum Gönüllüsü kadınla bir araya gelerek genç kadınların karşılaştıkları zorluklar üzerine konuştuk. Çeşitli başlıklarda yaşanan sorunları raporladık.



# AFETTE HİJYEN, SAĞLIK VE GENÇ KADINLAR

Türkiye’de Regl Yoksulluğu Araştırması Raporu’na göre 18 – 25 yaş arasındaki gençlerin %92’si hijyenik ped kullanıyor. Aylık ped gideri 60 TL’yi buluyor. Düzenli geliri olmayan genç kadınlar derinleşen yoksullukta hijyenik pede erişimde zorlanıyorken afetle birlikte durum farklı bir boyuta taşınmıştır. 11 afet ilinde 17-25 yaş arasında yaklaşık 990.000 genç kadın bulunuyor. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre üreme çağında sayılan bu grubun düzenli olarak her ay regl gördüğü var sayılmaktadır. Regl ve regl hijyeni açısından söz konusu grubun regl ürünlerine (ped, tampon, regl külotu, kumaş ped vb.) ihtiyaçları bulunmaktadır. Ancak birçok raporun yanı sıra Toplum Gönüllüsü kadınların paylaşımları da regl ürünlerine erişimin birçok açıdan kısıtlı olduğunu göstermektedir.

*“Hatay’da depodaydım. Kaçınıcı gündeyiz ama hala hijyenik pede çok ihtiyaç var. Günlerce ped beklemiştik orada. Bireysel alımlar artık yok.”*  
(Toplum Gönüllüsü R.)

Afette regl döneminde yaşanan tek sorun pede erişememek değildir. Temiz, erişilebilir ve güvenli tuvalet ile temiz suya ve iç çamaşırına, kıyafete erişim de genç kadınların sağlığını olumsuz etkilemektedir.

*“Duş almak için bile günlerce bekledik orada. Tuvalet dahi yoktu öncesinde.”*  
(Toplum Gönüllüsü Z.)

*“Ortak tuvaletlerden kadınlar çok rahatsız oluyor. Hala devam ediyor bazı yerlerde. Çok güvensiz.”*  
(Toplum Gönüllüsü Ş.)

*“Sadece ped değil temiz su ve güvenli alan gerekiyor. Üstünü değiştirmek için mahrem alan gerekiyor.”*  
(Toplum Gönüllüsü R.)

*“Ben idrar yolu enfeksiyonu olup döndüm mesela. Her türlü tedbiri almış olsam bile. Temiz kıyafete erişimim olmasına rağmen bu oldu. Oradaki hijyenik durumların sıkıntılı ve yarattığı durumlar daha vahim. Kişisel hijyenin nasıl yapılacağını bilmediğinde daha da sıkıntılı oluyor. Ama bu bile konuşulabilir bir şey değil.”*  
(Toplum Gönüllüsü Y.)



*En büyük sorun zaten hijyen. Regl döneminde temiz suya ulaşamamak, pede ulaşamamak büyük sağlık sorunlarına yol açabilir. Uygun değiştirme ortamı da olması gerekiyor.”*  
(Toplum Gönüllüsü S.)

*Regl dönemine ilişkin üretilen toplumsal yargılar, mitler ve beraberinde gelen utanç duygusu sebebiyle de ürünleri istemek, almak birçok genç kadın için zorlaşmaktadır.  
“(ihtiyaç) listelerde ped bile görmüyorduk. Biz kadın eşyası isteniyorsa biz ped ekliyorduk her ihtimale karşı. Ped isteyemiyorlardı.”*  
(Toplum Gönüllüsü Y.)

*“Kardeşine ve annesine ped isteyen erkekler geliyor ve ne isteyeceğini bilmiyor.”*  
(Toplum Gönüllüsü Z.)

*“Erkekler de ped isterken utanıyorlardı eşleri ve çocukları için.”*  
(Toplum Gönüllüsü R.)

Tespit edilen sorunların tamamı desteğe giden gönüllü kadınlar için de geçerli bir durumdur.

*“Gönüllü kadınlar da sorun yaşamış olabilirler. Hijyen açısından sorun olmuştu. Regl dönemindeyken daha da zor olmuştur. Yanına hijyen malzemesi almayan kadın gönüllüler için de bir şeyler düşünmek gerekir.”*  
(Toplum Gönüllüsü R.)



Genç kadınların karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği sağlık sorunlarından biri de erken yaşta gebelikler, doğumlar ve düşük riski. UN Women'in Çocuk Yaşta, Erken Ve Zorla Evliliklere İlişkin Erkek Algısı Raporu'na göre birçok yetişkin, kadınların 15 yaşına kadar çocuk sayıldığını 15 yaşından sonra artık evlenip çocuk sahibi olabileceğini düşünüyor. Bu da erken yaşta ve zorla evliliklere yol açabiliyor. Üstelik afetin gerçekleştiği illerin 6'sında 18 yaş altı evlilikler diğer illere göre yaygındır. Bu durum afet dönemlerindeki hayatta kalma güdüsüyle birleştiğinde farklı sonuçlara yol açabilir. Birçok kişi afet sonrası ruhsal ve fiziksel olarak yoksunluk yaşadığında kaybedileni yerine koymak ve hayatta kalmak için evlenmeyi, gebe kalmayı tercih edebiliyor. Bunun sonucunda planlanmamış ve hazırlanmamış gebelikler yaşandığında genç kadınlar gebeliğe ve doğuma bağlı sağlık sorunlarıyla karşılaşıyorlar.

*"Genç kadınlar için doğum kontrolünün altı çizilebilir. Bunun eğitimini alması da çok iyi olur. Belki bilmiyordur. Köylerde yaşayan kadınlar var. Oralara da gitmesi gerekiyor. (Toplum Gönüllüsü R.)"*

*"Gebe kadınlarla ben de çok karşılaştım. Ben diş hekimliği okuyorum. Düşük tehlikesi ile birçok kadın geldi. Hormon hapı istiyorlar düşük olmasın diye. Ama o bile yoktu. Doğum için gelen de oluyordu." (Toplum Gönüllüsü Z.)*

Kadınların sağlığı konusunda yaşadığı sorunlardan biri de istediğinde ve güven duyarak bir hekime muayene olamamalarıdır.

*"Kızı hemofili olan bir kadın vardır. Suriyeliydi. Erkek doktora kızını göstermek istememişti mesela. Bir daha ne zaman doktor görür belli değil... Kadınların kendini güvenli olarak gösterebileceği sağlık çalışanı olması gerekiyor." (Toplum Gönüllüsü E.)*

*"Bir kadın geldi depoya. Konuştuk onunla. Ayakları yaralanmış, cam kesmiş. Tedavi ettirebilirsiniz dedik. Kadın kocasıyla gelmek istedi mesela. Sağlığı için dahi talepte bulunmuyorlar." (Toplum Gönüllüsü Ş.)*

Bu sorunlar, özellikle kadınlara özel sağlık sorunları konusunda toplumsal yargılarla da (bekaret, cinsel yaşam, evlenmeden birliktelik vb.) birleştiğinde hiç muayene olmamış/olamamış genç kadınlar için daha da zorlaşmaktadır.

# AFETTE EĞİTİM, İSTİHDAM VE GENÇ KADINLAR

Toplumsal cinsiyete ilişkin roller ve sorumluluklar; afetten önce de eğitim, istihdam, kamusal alanda görünürlük gibi çeşitli imkanlara erişimde fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır. Örneğin genç kadınların %21'i istihdamda yer alırken bu oran genç erkeklerde %40'tır. Genç kadınların %7'si hem istihdamda hem de eğitim/öğretimde yer alırken erkeklerin %14'ü aynı statüdedir. Genç erkekler için NEET oranı %18 iken kadınlar arasında %41 olarak hesaplanmaktadır.

Afetten sonra alandaki iş yerlerinin zarar görmesi birçok kişiyi işsiz bıraktı, iş imkanlarını kısıtladı. Ancak depremden sonra kadınlar için artan bakım emeği (hasta, yaşlı, çocuk bakımı) ve gündelik ev işi yükü (çamaşır, bulaşık yıkama, yemek yapma, çadırı organize etme, hane halkının ihtiyaçlarından ve sağlığından sorumlu olma gibi) kadınların çalışmasına imkan vermemeye neden olmaktadır. Cinsiyete dayalı geleneksel iş bölümü afetten sonra belirginleşmiştir. Hane içindeki erkekler insani yardım alma, çadır kurma, ev bulma, para kazanma gibi dışarıdaki işleri hallederken, kadınlar ev içinde emek harcamaktadır. Bu durum bölgenin geleneksel ve kültürel kodlarıyla birleştiğinde kadınlara yüklenen sorumlulukları paylaşdırmak zorlaşabilmektedir.







“Erkekler oturabiliyor, kamusal alanda gezebiliyor ama kadınlar rahat değil o kadar. Mesela erkekler giyimli ama üstünde başında uygun kıyafet olmayan çok kadın ve çocuk gördüm. Birden fazla eşi olan erkekler var. Erkekler oturuyor ama kadınlar çalışıyor.”  
(Toplum Gönüllüsü E.)

“Çadırlarda kalanlardan kadınlar ev işi gibi işlere devam ediyorlar aslında. Birçok kadın araç kullanamıyor örneğin, depoya gidemiyorlar dolayısıyla.”  
(Toplum Gönüllüsü C.)

Gündelik yaşamın devamlılığını sağlamadaki sorumlulukları özellikle hane içindeki genç kadınlar üstlenmektedir. Kardeşlere bakmak, hanedeki yetişkin kadın herhangi bir ihtiyaç için dışarı çıktığında güvenliği sağlamak, gündelik işleri halletmek ve ebeveynler yaşamını kaybetmişse onların yerine geçmek gibi görevleri almak durumunda kalmaktadırlar. Bu da genç kadınların eğitime devam etmesini ve istihdama katılmasını sekteye uğratabilmektedir.

Örneğin; Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın bursiyerleri arasında olan ve deprem sebebiyle yer değiştirmiş genç kadınların kardeşlerine bakmak, yanlarında kaldıkları kişilerin (genellikle akrabalar) ev işlerine destek olmak, maddi kayıplar yaşandığı için işe girmek ve çalışmak gibi farklı öncelikleri oluşmuştur. Bununla birlikte üniversite eğitiminin online devam etmesi, teknolojik araçları göçük altında kalan genç kadınların eğitime devam etmesini engellemektedir. Üstelik derse girmek, online eğitime katılmak ve ders çalışmak için kendilerine ait bir odadan da mahrum kalabilmektedirler.



# AFETTE KAMUSAL GÖRÜNÜM VE GENÇ KADINLAR

Afetten önceki dönemlerde kadınların istihdam, eğitim, parlamentoda temsiliyet, yerel yönetimlerde temsiliyet, sporda temsiliyet gibi birçok kamusal görünürlük alanında erkeklerin gerisinde kaldığı raporlarca[1] ortaya koyulmaktadır. Çoğunlukla kentleri planlamada, bakımını yapmada ve güvenliği sağlamada erkeklerin rol aldığı görülmektedir. Afetin gerçekleştiği illerde 135 ilçe ve il belediye başkanlarından yalnızca 2'si, belediye meclis üyelerinin sadece %10'u kadındır. Dolayısıyla afetin gerçekleştiği illerdeki planlamalarda da genellikle erkekler karar alıcı olmuştur. Bu durum afet sonrasında da benzer şekillerde kendisini göstermektedir.

Afet ve kriz dönemlerini koordinasyonda genellikle erkek çalışanlar görevlendirilmektedir. Türkiye'de afet koordinasyon yönetiminde hiç kadın koordinatör bulunmamaktadır. Aynı zamanda afetin etkilerine ve sonuçlarına yönelik ihtiyaçları belirleme, arama kurtarma, enkaz kaldırma ve insani yardım dağıtımında çoğunlukla erkekler görevlendirilmektedir. Bu da kadınların ve genç kadınların gündelik yaşamını ve kamusal alandaki görünürlüklerini etkilemektedir.

*"Erkekler ilk başta sadece gıda talep ediyorlardı. Soru sordukça diğer ihtiyaçları anlıyorduk. Dağıtımı yapanlar erkekler çoğunlukla. Biz TOG'da kadın arkadaşlar da koyuyorduk ekiplere. Kadınlar doğrudan erkeklerle çok karşılaşıyorlar ve çekiniyorlar. Kadın kıyafeti lazım diyelim ki kadın büyük bedende bir kadın mı, kaç numara lazım hiçbir şey belli değil. İstekleri karşılamıyordu."*

(Toplum Gönüllüsü Ş.)



[1] BKZ: <https://ceidizler.ceid.org.tr/Turkiyede-Toplumsal-Cinsiyet-Esitliginin-izlenmesi-Raporu-2021-2022-i329>





*"Kadınlar, kendi ihtiyacı için dahi kendisi talep edemiyor. Okuma yazması olmayan kadınların iletişim kurmak için aracı ve durumu yok. Mesela "şu ihtiyacım var" deyip İhtiyaç Haritasına yazamıyor. Çaresiz kalıyor. Çadır alanlarında, kendi ihtiyaçlarından çok başka ihtiyaçları sağlıyor. Bakım emeği, yemek yapmak, çadırın güvenliği gibi mesela. Kadınlar, sürekli evde çocuklarla anneleri bekliyor dönüşü geliyordu erkeklerden."  
(Toplum Gönüllüsü Z.)*

*"Ben gönüllü tarafına değinmek istiyorum. Gelen gönüllülerin çoğu erkeklerdi. Gönüllü yönlendirirken de kadın gönüllülerin gitmekte engelleri olduğunu görüyorum. Ailem izin vermiyor vs. gibi." (Toplum Gönüllüsü C.)*

# SONUÇ VE ÖNERİLER

Afet dönemlerinde afet koordinasyonunda ve kriz yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı aksiyon almak ileride yaşanabilecek birçok sorunun önüne geçmektedir. Bunun için planlamalarda cinsiyete ve yaşa duyarlı veri toplamak bu veriler ışığında ihtiyaçları özelleştirmek gereklidir.

## Öneriler:

- Salgın hastalık ve kadınlara özel sağlık sorunları göz önünde bulundurularak yeterli miktarda ve güvenli alanlarda tuvaletlerin oluşturulması,
- Çadır kentlerin ya da konteyner kentlerin güvenliği için aydınlatmaların yapılması,
- Şiddete maruz kalma ihtimaline karşı kadınlardan oluşan başvuru merkezlerinin oluşturulması,
- İnsani yardım dağıtımlarında kadınların görevlendirilmesi,
- Koordinasyon, veri toplama ve ihtiyaç belirlemede kadınların görevlendirilmesi,
- Kadınların gündelik işlerini rahatlıkla yapmak ve/veya iş, eğitim gibi alanlara katılımlarını artırmak için yaşa göre çocuk dostu alanlar inşa edilmesi,
- Emzirme, giyinme, ped değiştirme için mahrem alanların oluşturulması,
- İstenmeyen gebeliklerin önlenmesi için kontrasepsiyon danışmanlığı ve hizmetlerinin sağlanması gereklidir.



# KAYNAKÇA

Kagider Raporu:

<https://kagider.s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads/projectPictures/36582b25-8ab5-4989-bc1b-e24239960e94.pdf>

UNFPA Raporu:

<https://turkiye.unfpa.org/tr/turkiye-depremi-durum-raporu-no-4>

CEİD Raporu:

<https://ceidizler.ceid.org.tr/Turkiyede-Toplumsal-Cinsiyet-Esitliginin-izlenmesi-Raporu-2021-2022-i329>

Dünya Ekonomi Raporu:

[https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GGGR\\_2022.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf)

Türkiye’de Genç İstihdamı Raporu:

<https://www.cloudsdomain.com/uploads/dosya/46648.pdf>

Türkiye’de Regl Yoksulluğu Araştırması:

[https://drive.google.com/file/d/1isNpdxvFZm4Y\\_VfL1k3xW9fljWxLEgld/view](https://drive.google.com/file/d/1isNpdxvFZm4Y_VfL1k3xW9fljWxLEgld/view)

Çocuk Yaşta, Erken Ve Zorla Evliliklere İlişkin Erkek Algısı:

[https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2021/3/Report%20on%20Reserach%20of%20Male%20Perception%20on\\_CEFM\\_BASKI-min.pdf](https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2021/3/Report%20on%20Reserach%20of%20Male%20Perception%20on_CEFM_BASKI-min.pdf)



TOPLUM  
GÖNÜLLÜLERİ

# TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI

Hasanpaşa Mah. Kurbağalidere Cad. No:12 Kat:2 34722 Kadıköy/İstanbul